

Jana MALÍNSKÁ: *České ženské hnutí v zápase o politické zrovnoprávnění žen. Role spolků a politických stran v letech 1890 – 1914.* Disertační práce. Ústav českých dějin, Filosofická fakulta, Praha 2007. 456 s.

Devadesátá léta minulého století proběhla ve znamení zvýšeného zájmu o „ženské dějiny“ v českých zemích. Některé monografie, které v jejich druhé polovině vznikly, nesly znamení doby: hledaly odpověď na otázku oprávněnosti zkoumání uvedené problematiky jako problematiky speciální, vymykající se z „obecnosti“ „mužských dějin“. Takto zaměřených prací přibývalo a jsou odlišné, pokud se cílů a metod zpracování týče. S autorkou lze nepochybně souhlasit, že žádná z dosud vyšlých publikací se nezabývala stanoviskem českých politických stran k (nejen) politickým požadavkům ženského hnutí; ba lze říci, že až na monografii Marie L. Neudorflové zůstávaly stranou i otázky politického zrovnoprávnění žen.

Je tedy nesporné, že téma, které J. Malínská zvolila a jímž navázala na své předchozí badatelské úsilí a publikační aktivity, je originální a slibuje zaplnit jednu z mezer v politických a sociálních dějinách českých zemí.

Důležitou součástí důkladné heuristické základny práce (soupis použitých pramenů a literatury tvoří 38 stran!) jsou tvořivým způsobem využité normativní tištěné prameny. Autorka se zdárně vypořádala s torzovitostí Spolkového katastru v Archivu Hlavního města Prahy a kompenzovala ji využitím relativního bohatství dalších archivů – především Národního archivu v Praze a Literárního archivu Památníku národního písemnictví. Nezapomněla na editované prameny osobní povahy, vztahující se k tématu, na edice programových dokumentů a dobového ženského i stranického tisku, z kterého do seznamu použitých prací pečlivě vypsala všechny excerpované články. Z dobové publicistiky týkající se žen v dělnickém prostředí mohl být pro J. Malínskou zajímavý rovněž drobný spisek Josefa Krapky-Náchodského,¹ nacházející se v Národní knihovně.

Autorka se dobře orientuje rovněž v domácí odborné literatuře vztahující se k tématu, ať z oblasti politických či sociálních dějin. Zde jí možná mohly být užitečné i některé články, které od roku 1998 vycházely ve sborníku *Studie k sociálním dějinám*, vydávaným pracovištěm historické sociologie CLEO a Slezským ústavem Slezského zemského muzea. Domnívám se rovněž, že stati a kniha Marie Červinkové-Riegrové z 80. – 90. let 19. století

¹ Josef KRAPKA: *Kde naše spása? Několik slov k ženám, dívkám a matkám.* Prostějov, b. r., nákladem Hlasu lidu.

jsou pramenem, nikoli literaturou, a vyžadují tudíž jiný kritický přístup a interpretaci, než práce M. Bahenské, J. Malínské, M. Secké atd. Navzdory těmto drobným výhradám je zřejmé, že disertační práce Jany Malínské stojí na analýze pramenného materiálu (zčásti druhá, hlavně pasáže týkající se dělnických spolků a problematiky služebných, především pak třetí a čtvrtá kapitola), neboť původní česká literatura k tématu je více než skrovná. Metodicky jistě užitečná je poznámka věnovaná vývoji obsahu pojmů, s nimiž ženské hnutí uvedené doby pracovalo (pokrok, emancipace, feministické hnutí). Snad stálo za úvahu podívat se na jejich vysvětlení v dobových naučných slovnících (pojem *emancipace* a *progres* obsahuje už *Cizojazyčný abecedník* z roku 1849),² přiměřenou pozornost jim věnuje *Ottův slovník naučný*.

Autorka zvolila logickou strukturu, vyšla od obecných souvislostí (v první kapitole se věnovala roli spolků v procesu utváření moderní občanské společnosti), nastínila vývoj ženských spolků ve druhé polovině 19. století; k vytvoření podkapitol využila v této druhé části práce spolkové typologie. Je zřejmé, se stejně jako v obecně spolkovém hnutí, i ženském hnutí byla činnost ve spolcích praktickou školou občanských postojů.

Ve třetí kapitole analyzovala J. Malínská postoje českých liberálních, demokratických a konzervativních politických stran k ženskému hnutí a konfrontovala je s názory, které přinášel ženský tisk. Věnovala pozornost vztahu jednotlivých českých politických stran k ženskému hnutí, prostoru, který mu byl poskytován ve stranickém tisku, reakcím tisku na požadavky hnutí, volební problematice atd. Fakta jsou opět zasazena do celkového vývoje českého politického tábora, který autorka sleduje už od 60. let 19. století. Výklad se mi místy zdál zbytečně podrobný, občas působila rušivě určitá chronologická a faktografická rozkolísanost (např. s. 213 an.), která neumožnila důkladnější komparaci praxe jednotlivých politických stran a občas vedla k opakování již jednou uvedených skutečností (volba B. Vikové-Kunětické aj.). Přínosem je nesporně analýza ideologie jednotlivých stran, která jejich postoj k ženské otázce (nejen k politické emancipaci, ale i právu na vzdělání umožňující výkon profese) osvětluje.

Poslední, čtvrtá kapitola, věnovaná vstupu žen do politiky, mapuje přechod ženského hnutí, odehrávajícího se až dosud spíše na platformách spolků, k hnutí, jehož artikulace je už zřetelně politická a míří k získání úplných občanských a politických práv. Autorčina pozornost zde patřila především vzniku samostatných ženských organizací. Klíčovou otázkou je tu vztah těchto organizací k všeobecnému volebnímu právu, aktivity Výboru pro volební

² *Cizojazyčný abecedník čili Vysvětlení neznámých slov*. Vyňato z Polabského Slovana 1849. Hradec Králové, 1849.

právo žen, dále pak význam voleb do českého zemského sněmu pro politickou emancipaci žen. Aktivity Výboru pro volební právo žen byly nepřehlédnutelné až do začátku válečného konfliktu.

Retrospektiva jdoucí většinou do 60. let 19. století je patrná v celé práci: rozhodnutí, k němuž se autorka hlásí i v závěrečném shrnutí práce (s. 409) bylo jistě užitečné, jen se mělo projevit v názvu spisu.

Z hlediska faktografického nemám k práci žádné podstatné připomínky. Mé další postřehy budiž brány pouze jako podněty k případné rozpravě:

1. První kapitola rozsáhle mapuje genezi sdružování od doby předbřeznové v kontextu širších souvislostí politického vývoje v monarchii. Myslím, že činnost generace Jungmannovy a Jungmanna samotného nelze definovat jako zabývající se „převážně“ obnovou českého jazyka a literatury (s. 26),³ ani že se forma boje za národní rovnoprávnost „až do první světové války odehrávala především v rovině prosazování jazykových práv“ (s. 27).
2. Snad stály za podrobnější vysvětlení i možnosti ženské angažovanosti v českých spolcích vznikajících od 60. let 19. století – názor nebyl rozhodně jednoznačný a souvisel s dobovým konstruktem ženskosti, který respektovala převážná část středních vrstev, včetně žen (Eliška Krásnohorská byla skutečně spíše výjimkou).
3. Jakého (odhadem) procenta žen z česky mluvícího obyvatelstva se úsilí o získání občanských a politických práv týkalo, jakému procentu šlo o práci v politických stranách?
4. Studie západoevropských autorů⁴ poukazují na skutečnost, že až do první světové války byly ženy strážkyněmi víry v rodinách, jevila se situace v českých zemích odlišně? Skutečně mohl „vědecký pohled na realitu“ (s. 196) sehrát v ženské rovnoprávnosti stěžejní roli?
5. Nemyslím, že pravdě odpovídá autorčino přesvědčení, že postupná demokratizace monarchie narážela na „trvalý odpor“ německého obyvatelstva (s. 1 tezí, v textu *passim*) – vždyť na jiném místě zmiňuje existenci paralelních stranických systémů jako výsledek působení národnostních faktorů (s. 200). Nesvědčí např. počet německých ženských spolků v monarchii o demokratickém a občanském cítění části německého obyvatelstva českých zemí? Jana Malínská by se vyhnula tomuto drobnému nedorozumění, kdyby problém národního rozdělení společnosti a zdůvodnění, proč se věnovala jen českému ženskému hnutí v českých zemích, vysvětlila v úvodu.

³ Srov. Miroslav HROCH: *Na prahu národní existence. Touha a skutečnost*. Praha 1999, především s. 144an.

⁴ Především Alain CORBIN: *Coullisses*. In: Michelle PERROT(ed.): *Histoire de la vie privée. 4. De la Révolution a la Grande guerre*, Paris, 1987, s. 464. Srov. též Lynn ABRAMSOVÁ: *Zrození moderní ženy, Evropa 1789 – 1918*. Brno 2005, s. 39 an., atd.

Formální stránka i jazyková úroveň spisu jsou v souladu s požadavky kladenými na tento typ kvalifikační práce. Trochu rušivě působí občas velmi rozsáhlý poznámkový aparát: jistě stálo za úvahu umístit některé dokumenty či tabulky do přílohy, případně redukovat rozsáhlejší citace.

Práce Jany Malínské je původní, objevná, založená na minuciózní práci s rozsáhlým korpusem typologicky rozmanitých pramenů. Úsilí českého ženského hnutí o politické zrovnoprávnění nechápe autorka jako nezávislý proces, ale sleduje ho v kontextu celkového politického a sociálního vývoje v českých zemích. Spis splňuje kritéria disertační práce, proto ho doporučuji k obhajobě.

V Hradci Králové, 7. září 2007

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.